

Bruce Ritson

RAPORT Z WIZYTY W POLSCE

Celem przeprowadzonej 6-11 marca 1988 konsultacji było:

1. wizja lokalna w społecznościach uczestniczących w projekcie "Reakcje społeczności na problemy alkoholowe",
2. zapoznanie się z przebiegiem badań pilotażowych,
3. omówienie planu badań ankietowych^Wwytypowanych społecznościach oraz programu badania instytucji,
4. rozpoznanie strategii stymulujących reakcje społeczności.

Dzień I

Wstępne rozmowy z prof. Ignacym Waldem i Jackiem Moskalewiczem. Omówienie szczegółowego programu wizyty. Wizja lokalna na Mokotowie. Mokotów - jedna z siedmiu dzielnic Warszawy - ma ok. 430 tys. mieszkańców. Ludność jest bardzo zróżnicowana pod względem społecznym i zawodowym.

Niektóre społeczności dzielnicy ukształtowały się wiele lat temu, podczas gdy inne są dopiero w trakcie formowania; wiele ma charakter osiedli-sypialni wielkiego miasta.

Niektóre z najnowszych osiedli wykazują wyższy od innych poziom tożsamości lokalnej i więzi, manifestujący się na przykład wydawaniem własnego tygodnika. Szczegółowy opis dzielnicy został przedstawiony podczas konferencji w Lizbonie w czerwcu 1987 r.

Dzień II

Rozmowy z profesorem Waldem w Instytucie Psychiatrii i Neurologii. Zwiedzanie zakładów i klinik Instytutu, prowadzących różnorodnie badania nad alkoholem. Wizyta w oddziale odwy-

kowym, obsługującym mieszkańców Mokotowa. Oprócz oddziału szpitalnego, w dzielnicy znajdują się poradnie odwykowe oraz ośrodek prowadzony przez Zespół Opieki Środowiskowej, przy którym działa Klub Abstynentów "Relax".

Ośrodek stwarza warunki środowiskowe, w których ludzie mający problemy alkoholowe mogą wstąpić na drogę wyleczenia. Ośrodek stopniowo nawiązuje więzi ze społecznością pobliskich osiedli oraz z innymi placówkami i może stać się ważnym centrum dalszego rozwoju systemu opieki nad uzależnionymi. Odwykowa służba zdrowia zdaje się rozwijać autonomicznie, bez większego zainteresowania ze strony lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej, z których wielu wykazuje wciąż pesymizm jeśli chodzi o pracę nad pacjentami z problemami alkoholowymi./.../

W Polsce istnieje znaczne zainteresowanie prewencją, pobudzane przez rządową Komisję d/s Przeciwdziałania Alkoholizmowi. Komisja, której początkowo przewodniczył jeden z wicepremierów, została ostatnio podporządkowana ministrowi zdrowia. Rodzą się obawy, iż zmiana ta może wróżyć zawężenie spojrzenia na problemy alkoholowe do problematyki czysto zdrowotnej. Utrudni to komisji wciągnięcie do rzeczywistej współpracy resortów związanych z gospodarką, handlem, porządkiem publicznym, których pomoc potrzebna jest w realizacji kompleksowej polityki wobec alkoholu.

Omawiano różnorodne strategie prewencyjne. Oczekuje się, że badania ankietowe dostarczą materiału wyjściowego do rozpoczęcia intensywnej kampanii oświatowej, prowadzonej przez środki komunikacji /np. telewizja krajowa lub lokalna/. Dyskutowano zagadnienie oceny skuteczności działań oświatowych. W tym kontekście rozważano ideę powtórzenia badań ankietowych przed i po zakończeniu kampanii prewencyjnej.

Dzień III

Wizyta w województwie koszalińskim w towarzystwie Jacka Moskalewicza. Organizatorem pobytu w województwie był dr Aleksander Markiewicz z Koszalińskiego Ośrodka Badawczego. Podczas spotkania z pracownikami Ośrodka zapoznaliśmy się z prowadzonymi badaniami, ze szczególnym uwzględnieniem prac nad problemami alkoholowymi. Przedstawiono szereg badań: badania ankietowe nad spożyciem alkoholu wśród młodzieży i jej postawami wobec alkoholu, badania ankietowe na populacji generalnej województwa oraz zestaw wywiadów z "ekspertami" takimi jak: pielęgniarki środowiskowe, nauczyciele, lekarze przemysłowi, działacze społeczni, pedagodzy szkolni. Wywiady objęły ok. 150 osób i mogą stanowić wartościową podstawę do zrozumienia postaw kluczowych postaci tego terenu i działalności placówek, w których pracują.

Przedyskutowano wstępne doświadczenia z badań pilotażowych na populacji generalnej. Zrealizowano około 300 ankiet /z czego 100 w Koszalińskim/. Omawiano doświadczenia i problemy ankietów oraz propozycje modyfikacji kwestionariusza.

Po objeździe gminy Sianów, w której prowadzone będą badania reakcji społeczności na problemy alkoholowe, odwiedziliśmy wiejski ośrodek zdrowia. O odbyliśmy tam rozmowę z lekarzem podstawowej opieki zdrowotnej, dr Wieliczko, na temat problemów alkoholowych i możliwości ich rozwiązywania na terenie gminy.

Kolejne spotkanie miało miejsce w przychodni rejonowej w Sianowie. Rozmówcami byli lekarz i dwie pielęgniarki środowiskowe, do których obowiązków należy utrzymywanie kontaktu z alkoholikami, zobowiązanymi do leczenia. Pielęgniarki podkreślały słaby ostatnio kontakt z poradnią odwykową w Koszalinie i miały nadzieję na ściślejszą współpracę w przyszłości. Może to

być traktowane jako jeden z wyników projektu "Reakcje społeczności...", samo bowiem podjęcie badań zdaje się podnosić poziom zainteresowania społeczności problemami alkoholowymi.

Podczas spotkania z panią sekretarz gminnej komisji d/s przeciwdziałania alkoholizmowi poinformowano nas, że komisja zbiera się raz na miesiąc, a w jej skład wchodzi przedstawiciele zakładów pracy, milicji, oświaty, służby zdrowia i opieki społecznej. Jej członkowie pracują społecznie, a swój czas prawie wyłącznie poświęcają na szczegółowe analizowanie sytuacji osób, które należałoby zobowiązać do leczenia. W 1987 roku rozpatrywano 17 przypadków, w tym 7 osób skierowano do sądu. Komisja nie jest zaangażowana w sprawy podaży i dostępności alkoholu. Pani Sekretarz uznała za celowe rozważenie możliwości podjęcia przez komisję innych metod przeciwdziałania, ze szczególnym uwzględnieniem znaczenia, jakie może mieć projekt "Reakcje społeczności na problemy alkoholowe" dla pracy komisji i badanego środowiska.

Gmina Sianów liczy 12 500 ludności, z czego 3 000 mieszka w mieście, a pozostali w 42 wioskach. Mieliśmy możliwość obejrzenia kilku punktów sprzedaży alkoholu /sklepy i zakłady gastronomiczne/. Okazuje się, że wódka jest często jedynym napojem alkoholowym osiągalnym na wsiach, gdzie łatwiej ją dostać niż piwo.

Dzień IV

Po powrocie do Warszawy cały dzień poświęcony został na szczegółową analizę badania pilotażowego na Mokotowie. Przeprowadzono 210 ankiet. Dane wprowadzono do komputera IBM /XT z zastosowaniem programu SPSS /PC.

Wstępne wyniki pilotażu, zmienna po zmiennej, przedyskutowano z Jackiem Moskalewiczem, Januszem Sierosławskim i Antonim Zielińskim. Omówiliśmy potrzebę zmiany i bardziej precyzyjnego sformułowania niektórych pytań. Szczególnej uwagi wymagają pytania, dotyczące problemów alkoholowych respondentów - należy je tak sformułować, by nie wywoływały poczucia zagrożenia. Wiele osób odczuwało zakłopotanie, omawiając zachowania postrzegane jako moralnie naganne, nawet jeśli nie dotyczyły one ich samych. Zwrócenie ankietarom uwagi na tę kwestię ma istotne znaczenie dla powodzenia badań.

Ponownego zdefiniowania i dostosowania do lokalnych tradycji językowych wymaga pojęcie "społeczność".

Skorygowany kwestionariusz posłuży do badań na próbie losowej mieszkańców Mokotowa i Sianowa.

Dzień V

Ostatnie rozmowy z profesorem Ignacym Waldem i Jackiem Moskalewiczem. Przeanalizowano ponownie cele badań i harmonogram ich realizacji. Zakończenie badań ankietowych populacji generalnej przewidywane jest latem br. W tym samym czasie rozpoczyna się badania instytucji /wywiady z ekspertami/. Przeprowadzono wstępną dyskusję nad niektórymi zagadnieniami, które mogą być włączone do wywiadów z ekspertami. Badania instytucji postrzegane są także jako jeden ze sposobów pobudzania świadomości lokalnej i wrażliwości na problemy alkoholowe.

Wyniki badań zostaną przekazane kluczowym postaciom społeczności lokalnych, a następnie wykorzystane jako podstawa bardziej adekwatnej reakcji na problemy związane z alkoholem. Faza wdrożeniowa projektu planowana jest w przyszłym roku.

Konkluzje

Harmonogram zarysowany przez profesora Ignacego Walda w Lizbonie realizowany jest wzorowo.

Wybór społeczności pozwala na wyraźne skontrastowanie miejskiego i wiejskiego stylu życia. Zespoły badawcze są dobrze zorganizowane i nawiązują więzi z badanymi społecznościami. Wzmocnienie tych więzi stanie się szczególnie istotne w trakcie badań instytucji i w okresie wdrożeniowej fazy projektu.

Lekarze oraz inni przedstawiciele społeczności zdradzają wyraźną tendencję do utożsamiania problemów alkoholowych z alkoholizmem, zawężając tym samym pole uwagi do zagadnień ściśle medycznych. Można oczekiwać, że realizacja projektu doprowadzi do szerszego pojmowania problemów alkoholowych i strategii prewencyjnych, obejmujących kwestie dostępności alkoholu, oświaty, wczesnej interwencji oraz rehabilitacji.

Wizyta została bardzo dobrze zorganizowana, a dokonany postęp w badaniach robi duże wrażenie.

Tłumaczył z angielskiego: Jacek Moskalewicz